

Metod

Ungdomsinflytande
demokrati & empowerment

Ungdomsinflytande demokrati & empowerment

Coacha, förening och kunskap.
Tre gyllene ledord i ett "nytt"
tänk. Det handlar om fritids-
ledarens roll och om ungas
inflytande på riktigt.

Text Anna-Lena Lodenius, Ronny Bengtsson
Foto Lotta Andersson, Jeanna Bagger-Jørgensen, Ronny Bengtsson

Unga som erövrar kunskap om att påverka får redskap att förändra hela samhället. Det är kontentan av "Ungdomsinflytande, demokrati och empowerment". Ett projekt som involverade sex fritidsgårdar. Och nu, tre år senare, är inte mycket sig likt på gårdarna.

"Tänk dig att du blir serverad färdiglagad mat på restaurang dag ut och dag in. Hur mycket utvecklas du då? Hur mycket lär du dig och hur bra blir du på att ta hand om ditt eget liv?" Dani Kipeläinen är fritidsledare på Hässlehus fritidsgård i Borås och kanske den som formulerar grundtanken bäst av alla. Han föreslår att man byter ut restaurangens färdig garnerade tallrik mot en buffé där gårdsbesökarna väljer och blandar som de vill. Bättre, men fortfarande inte riktigt bra: "Tänk dig i stället att ungdomar och fritidsledare lagar maten tillsammans."

En riktigt bra fritidsledare med rätt förhållningssätt och med rätt metoder i ryggsäcken, förklarar Dani, är den som kan ta fram det bästa ur en ung människa. Det gäller att inte göra jobbet åt någon. En bra fritidsledare uppmuntrar unga till egna idéer och att förverkliga dessa. En sådan fritidsledare tar ett steg tillbaks, redo att ta ett steg fram först när det behövs.

fritidsledarrollen är satt i ett skarpt läge. Att förtydliga och synliggöra fritidsledaren som värdebärare i demokratins tjänst –

Fritidsledaren som värdebärare i demokratins tjänst

och därför en oerhört viktig resurs för samhället – är angeläget. Hur kommer vi dit?

VAD TÄNKER DU PÅ
NÄR DU HÖR ORDEN UNGDOMSINFLYTANDE,
DEMOKRATI OCH EMPOWERMENT?

Abdifattah Hassan, 16, Borlänge

Gillar pizza, har blandad musiksmak, spelar fotboll. Jag började på gården när jag var 12 år. Det är kul där. Bästa är att man kan hänga med kompisarna.

"Tvärtom" övningen är roligast.

Tänker på: Ungdomsinflytande = Det är intressant att leda andra ungdomar. Demokrati = Alla på gården skall vara med och bestämma. Empowerment = Filmforeningen jag är med och startar på gården.

Diskussionen om demokrati och inflytande på fritidsgårdar är ingenting nytt. Det är många "demokratiprojekt" som passerat revyn sedan 70-talet då diskussionen om ungdomarnas inflytande kom igång på allvar. Gårdsråd, brukarråd, spindelmodellen, Skellefteå modellen och stormöten har prövats och efter hand hamnat på den historiska sophögen över mer eller mindre lyckade projekt.

Demokratiexperimenten måste sättas i sitt sammanhang – om hur uppdraget för fritidsgårdsverksamheten genom historien har formulerats av stat och kommun. Den första kommunala ungdomsgården i Sverige öppnades 1936 – Gamlestadens ungdomsgård i Göteborg – med uppdrag att förebygga olika former av avvikande beteende hos ungdomarna. I Stockholm startade ungdomsgårdverksamheten 1939 med liknande uppdrag och att försöka förmå ungdomarna att engagera sig i föreningslivet. Den statliga styrningen har skett, då som nu, med villkorade statsbidrag. Svensk ungdomspolitik, från mitten av 1940-talet, har fokus på risker för social missanpassning. Hemgårdsrörelsen, dåvarande Fritidsforum, fick första statsbidraget 1941 med motiveringen att rörelsen var ett nödvändigt led i arbetet med att motverka faror som den ökade industrialiseringen medförde för den rotlösa stadsbefolkningen. På 1960-talet kom svängningen med en statlig utredning som istället för förebyggande verksamhet lyfte fram ett främjande perspektiv på ungdomsverksamhet. Nu betonades att fritidsgårdarna har en viktig uppgift i att träna unga i demokratiska arbetsformer. Från 40-talet och framåt var ledordet att *fostras* till en god medborgare. Idag på 2000-talet är ungdomspolitiken att unga ska ha verklig tillgång till välfärd och inflytande. Någonstans på vägen plockade politiken bort formuleringar om ungdomars *makt*.

På modet idag är begreppen delaktighet och inflytande. Som alltid handlar det om hur dessa begrepp tolkas och vad som görs i verkligheten, konkret och praktiskt.

"Ungdomsinflytande, demokrati och empowerment" tycks åtminstone delvis ha skapat varaktiga förändringar och påtagliga resultat på ett sätt som är ovanligt. Projektledaren David Nilsson: "Ytterst handlar det om att kunna förverkliga sina drömmar. Bara de unga själva vet vad de innerst inne drömmer om. Får de chansen att förverkliga det växer de som människor och går ut i livet med viktiga kunskaper".

Projektet har formulerat tankar om att det inte är enbart fritidsledare som är ledare utan även unga, som tillåts växa, genom att leda andra unga: "Vi har gått från att fritidsledarna *gör för* unga till att

unga *gör själva* med stöd av ledare och andra vuxna. Att lära ut föreningskunskap till unga räcker inte när vuxna själva inte har kunskap. Det är egentligen ingen skillnad när vi informerar vuxna och unga, samma approach, super basic", säger David.

Bildtextttt sdddxaddqd

"Att utbilda unga och vuxna tillsammans är en framgångsfaktorerna", säger Anette Dalqvist på organisationen Demokrati-Akademien och parhäst till David i projektet: "Det här har betytt jättemycket för mig. Vi har inte bara fört ut bra metoder för möten och forum utan även hanterat FN:s barnkonvention, härskartekniker och diskriminering. Jag tror att det är viktigt att man förstår vad som är rätt och fel, samtidigt som vi pekar på vad vi har makt att förändra och hur man gör".

David konstaterar: "Alla har lärt sig något om demokrati och det demokratiska systemet på ett annat sätt än det förmedlas i skolan. Vi har omsatt kunskap i direkt praktik. Dessutom har vi lärt oss att demokrati kan vara kul...".

För många av oss var det en stor aha-upplevelse, säger Anette: "Fritidsledarens roll blir att vara experten på demokratiska processer och kunna visa på möjligheter. I det ligger en specialisering där fritidsledaren har en tydlig och definierad roll, något som kan leda till statushöjning av yrket. Kanske kan vi börja se fritidsgårdarna mer som en framtidsverkstad och fritidsledarna som coacher för att skapa morgondagens folkrörelser och påverkansgrupper.

forskaren som inspirerat mer än någon annan är Torbjörn Forkby, en av författarna till boken "Inordnande eller utvidgande – Om delaktighetens villkor på fyra fritidsgårdar". Där beskrivs olika modeller för arbetet och hur olika utfallet blir beroende på vilken väg fritidsledarna väljer. På den *inordnande* fritidsgården reducerades unga till konsumenter som deltar i aktiviteter anordnade av personalen. På den *utvidgande* fritidsgården pågick sprudlande aktivitet och det var ungdomarna som stod för merparten av det som skedde. Boken leder fram till att ett lyckat resultat handlar väldigt mycket om fritidsledarnas förhållningssätt. Att

Det handlar väldigt mycket om fritidsledarens förhållningssätt

coacha de unga att själva agera och främja delaktighet i stället för att servera färdiga lösningar. Det blev en aha-upplevelse för fritidsledarna som lyssnade på Torbjörn Forkby.

Dani som läst Forkby tidigare, men som då inte lyckades sälja in idéerna till sina kollegor: "Inordnande betyder alltså att ha en färdig vuxenmall där allt är utstakat. Utvidgande är att försöka hitta det lilla guldkornet som de unga har inuti sig. Om du bara gör saker åt dem är det du som formar."

Anna Fredriksson på Tjängan i Borlänge säger att det kan vara betydligt svårare, rentav frustrerande, att inte göra något: "Det är lätt att tänka - det här tycker jag själv är kul - så jag gör det åt dem. Det är lätt att tro att det är ett bra sätt att arbeta på, att det är så en engagerad fritidsledare ska agera. I stället för att stanna upp och fråga: Ok, hur hade ni tänkt att det här ska genomföras och vem ska göra vad? Fråga om de behöver hjälp, låt dem bestämma vad du ska göra."

Det betyder inte att fritidsledarrollen är passiv. Svårigheten är att veta när man ska ta ett steg framåt. Om fritidsledaren engagerar sig allt för mycket tar ungdomarna gärna ett steg tillbaks. Men det kommer också stunder då ledarens engagemang är viktigt för att ungdomarna ska fortsätta. Det handlar inte om att utföra, utan snarare peka på lösningar och vägar, föreslå utvecklingsmöjligheter och att vara bollplank.

Coacha är en svår konst. Att göra mindre är en av de stora utmaningarna, tycker Anna: "De allra flesta av oss fritidsledare tycker det är kul att fixa, ordna och arrangera saker. Vi ska ta ett steg tillbaka, låta ungdomar själva ta ansvar, inte gå in och säga: Gör så här. I början känns det hämmande, faktiskt lite frustrerande. Målet är ju inte att det blir perfekt. Förresten kanske det blir lika bra, fast de väljer sin egen väg. Det viktiga är processer som skapas genom att unga gör det själva. Det händer ju inte om vi griper in. Egna frustrationer får man ta upp på personalträffar och ska inte gå ut över ungdomarna. Ledarna får helt enkelt hitta på annat att göra av med sin energi."

Samtidigt medger Anna att det är svårt att veta "När ska jag backa? När ska jag kliva in och hjälpa till?" Det är fel att ta över, men ibland behöver unga också stöd, det gäller att känna av tidpunkten. Ibland behöver fritidsledaren också stöd för att förstå hur han eller hon ska göra. Eller kanske bara ett forum där det är möjligt att uttrycka sin frustration. Projektet har delvis kommit att fungera som ett sådant.

Frída Eriksson, 14 Gävle

Gillar köttbullar med mos och gräddsås. Favoritmusik allt från 80-talet. Började på gården i 7:an för att det verkade kul. Bäst är ledarna, sämst lokalen och skabbiga möbler. Bästa metoden, "Tvärtom". Det är lättare att komma på negativa saker än positiva. "Pluppmetoden" är sämre, då kan man bara välja på några saker.

Tänker på: att man kan påverka som ung, på rättvisa, att vara självständig och på makt.

Ungdomar på
fritidsgården
skulle i normala fall
knappast
organisera sig

det var förhoppningsfulla fritidsledare och ungdomar som samlades i Stockholmsförorten Farsta på fritidsgården Tuben för att känna på lite vad det handlade om. De enades om att många projekt inte alltid blir så bra. Några erkände att förväntningarna kanske inte var så högt ställda.

Dani har jobbat några år som fritidsledare och gått på en del minor: ”Vi jobbar i ett socialt utsatt område. Det är ett tungt jobb där man ger mycket av sig själv och engagerar sig i ungdomarna. Jag trodde det spelade roll att jag engagerade mig så mycket. Sedan visar det sig att det inte ger någon större effekt, tvärtom blir det en negativ spiral. Jag hade nästan bränt ut mig. Det räcker inte med en personlig kontakt. Man måste ha mer att erbjuda.”

Dani Kipeläinen arbetar på Hässlehus fritidsgård i ett socioekonomiskt ganska tungt område. Vid ett tillfälle brändes fritidsgården ner: ”När det händer något riktigt tråkigt så ser man vilka som bryr sig och vilka som inte gör det, säger Dani. Att arbeta demokratiskt och ha bra möten kring konsekvenserna för verksamheten var viktigt. Vad skulle ske när gården inte hade kvar lokalerna? Var det viktigaste för ungdomarna att komma tillbaka till exakt samma lokaler efter branden? Några av ungdomarna på fritidsgårdarna som deltog i projektet skulle i normala fall knappast organisera sig på grund av social bakgrund, traditioner och avsaknad av föreningsvana. Att hitta metoder för att stärka just den gruppens inflytande i samhället är en viktig demokratifråga.”

Anna Fredriksson hade tidigare träffat Anette Dalqvist och fått frågan om att delta i projektet. Anna tyckte det kändes angeläget: ”Jag ville vara med för att jag tycker det är så svårt att få ungdomar att engagera sig. De vill ju ingenting...”

Tjängan i Borlänge arrangerade en stor fotbollsturnering. Två fritidsgårdsbesökare, 12 och 15 år, stod för hela detta omfattande arrangemang och lyckades samla 100 ungdomar i sporthallen. Värt att notera är att flera av dem som deltog varit avstängda tidigare för att de misskött sig och alltså inte fått vistas i lokalerna. Men det gjorde

de definitivt inte den här dagen eftersom det var deras kompisar som låg bakom arrangemanget.

Liridon Maqedonci berättar att de sökte och fick 3 200 kronor av Fritidsforum för att genomföra arrangemanget. För pengarna köptes bollar, priser och godis: ”Det var många ungdomar som kom till fotbollsturneringen. Vahid, som gjorde det här tillsammans med mig, var med i ett lag som vann. Jag höll i musiken, det var rätt kul faktiskt!”

En 11-årig tjej på samma fritidsgård arrangerar en konsert och har fått ihop en budget på 13 000 kronor. Anna Fredriksson: ”Hon kommer att bli något fantastiskt, Sveriges första kvinnliga statsminister? Ungdomarna växer när de ser att vi tror på dem. Det är med stor stolthet jag pratar om det.”

På fritidsgården Lillån i Örebro anordnade besökarna en festival med över 200 deltagare. De samverkade med studieförbundet Bilda och lade ner ett enormt arbete med att boka band, sprida information och få till allt praktiskt. Pengarna kom, förutom från Fritidsforum, även från kommunen. Lillå-Festivalen blev en stor succé och överskottet skänktes till FN:s barnfond Unicef.

Fritidsledaren
blir lätt en
maktfaktor på
fritidsgården

Sharmarke Ahmed, 17, Borås

Lyssnar på dirty elektro. Började på gården i 6:an för att det är en trevlig plats att vara på med bra sammanhållning. Bästa metoden är "Plupping" för det blir rättvist. Sämst är "Slussning" som känns flummigt.

Tänker på: Ungdomsinflytande = Att det är inflytande och att det smittar.
Demokrati = Att får vara med och bestämma.
Empowerment = ?

Det viktiga är att unga själva är drivande och växer med uppgifterna

David Quijano är besökare på fritidsgården Kulan Lidingö och har varit med i två föreningar på gården. Den första, "Project X", där deltagarna prövade olika sporter som go cart och thai chi. Sedan var han själv med och startade "Slomo Production". Det är tre killar som arbetar med en dokumentärfilm om en tjej som blir mobbad. Genom att söka pengar har de fått möjlighet att resa och filma. Filmen ska visas på en dokumentärfilmfestival och även Amnesty International är intresserade: "Med en förening kan man göra saker som inte går annars. Våra fritidsledare är öppna, så länge man har ett syfte. Budgeten på 3 000 kronor är inte mycket för att göra en hel film, men det har länge varit en dröm för mig."

Fritidsgården Kulan har inriktning på multimedia. David Quijano tycker han får bra stöd, och på ett riktigt sätt. Han tycker också han lärt sig mycket av att delta i projektet: "Fritidsledarna blir lätt en maktfaktor på fritidsgården. Det ska de inte vara. Det är bra att lära sig hur man påverkar, man kan göra mer än man tror." Han berättar om andra föreningar på Kulan och hur allt fler yngre märker att de kan påverka: "Tar vi upp något vi vill göra hjälper de oss, men oftast typ: "David, kolla här, en filmfestival som du kanske är intresserad av..."

Det har handlat om att hitta och sprida former för att arbeta demokratiskt. Ungdomarna har deltagit i dialogcaféer och andra forum där de lärt sig metoder för att skapa delaktighet. De har också arbetat konkret med hur man fattar gemensamma beslut och driver verksamheter av olika slag.

Metoderna har sedan använts i miniprojekt och föreningar som startats hemma på egna fritidsgården. Miniprojekten handlar om allt från att anordna konserter och festivaler (flera fritidsgårdar), hålla gården öppen på sommaren (Kulan och Tjängan), fiskeresor (Hässlehus) och till att driva en dirtbikebana (Legenden). Projekten har varit regelbundna (pysselkvällar) och tillfälliga (fotbollsturnering). Verksamheten har ofta utvalts genom demokratiska förfaranden som exempelvis med "pluppmetoden", ett sätt att rösta fram vad deltagarna tycker är viktigt. De egna projekten har inneburit samarbete med närsamhället som kommunen, organisationer och företag. Ungdomar har tränat sig i att söka pengar, göra projektansökningar och presentera idéer på webben och i andra forum.

Flera var övertygade om det var betydligt svårare att starta och driva förening på gården. Projektet har inspirerat till att våga starta föreningar som nu bedriver en omfattande och uppskattad verksamhet. Det viktiga är att unga själva är drivande och växer med uppgifterna.

David Quijano, Kulan, tycker själv att han lärt sig massor: "Som ordförande i en förening har jag förstås lärt mig mötesrutiner, men framför allt hur gå från idé till verklighet, hur komma fram med något och får struktur på det. Det är så himla användbart allt det jag fått veta, man tror inte det först men så är det."

Jag vill prova på balett." Ungas drömmar ser ofta inte alls ut som omvärlden tror. Fredrik Thelander, tidigare fritidsledare på Kulan i Lidingö numera konsulent på Fritidsforum, berättar hur han hickade till när en av killarna kom med förslaget om att prova på balett: "En massa tankar flög genom huvudet. Vad skulle de andra säga? Vad kunde de ha för fördomar? Det kändes som en lång stund innan kompiserna sa att han också ville dansa balett. Jag minns att jag tänkte, vad är det som händer?". Diskussionen fortsatte och killarna enades om att "man kan fan inte gå dit själv". Lösningen blev föreningen "Project X", en prova-på-förening, där unga testade olika aktiviteter de var nyfikna på som redskapsgymnastik, Capoeira, dans och mycket annat. En del blev så förtjusta att de fortsatte, för andra blev det bara en enda gång. Just balett var det dock svårt att få till. Det krävdes danslärare och särskilda skor. Project X var en verksamhet utan material, väldigt enkelt egentligen. Men roligt och effektivt. Två år levde föreningen, som gav upphov till andra föreningar med liknande inriktning på fritidsgården.

Några killar på Treffén i Gävle var överviktiga. Tillsammans inledde de en diskussion om att de gärna ville träna men vågade inte gå till vanliga gym. Lösningen blev ett gym på fritidsgården som skämtsamt kom att kallas "Fettogymet". En succé men det krävdes en stor investering. Trots detta gick de iland med det.

Emmie Westholm, 16, Örebro

Gillar kycklingsallad och nästan all musik. Började på gården i 7:an för att det verkade kul. "Pluppmetoden" är bäst för där kan man säga grejer och välja det alla tycker är bäst.
Tänker på: att utvecklas och att kunna påverka på gården.

Förening är vanligaste formen när människor går samman för att åstadkomma något

Veyssel Bozan, 13, Borlänge

Gillar kycklingklubba med ris. Lyssnar på rap, hip-hop. Började på gården för tre år sedan eftersom mina kompisar gick där. Rooligaste metoden är att "Pluppa". Då blir det lättare att bestämma tillsammans. Tråkigt är "Börja-Fortsätt-Sluta".
Tänker på: att gå hem och sova när jag hör orden.

Kärnan i "Ungdomsinflytande, demokrati och empowerment" har varit att förmedla hur unga kan starta föreningar och driva egna projekt. Varför just föreningar? För att föreningar är den vanliga formen i vårt samhälle när människor går samman för att åstadkomma något. Föreningar kan vara nyckeln till ekonomiskt stöd och att organisera arbetet. Fritidsledarna hade många förutfattade meningar, säger David Nilsson: "De tror att föreningar är svårt eller tråkigt och inte intresserar ungdomarna på gården. En inställning som de omedvetet förmedlar till ungdomarna. En del ledare har uppfattningen att föreningar är något som bara är för de duktiga och framåt, inte struliga unga. Det fanns till och med de som hävdade att de fått veta av sina chefer att de inte skall arbeta med föreningar på gården, berättar Anette Dalqvist: "Då får vi upplysa dem om att föreningar är en grundlagsskyddad verksamhet i Sverige."

Det handlade således om att kämpa både mot fördomar och praktiska hinder. En lösning blev att förenkla förfarandet för att bilda förening genom färdiga formulär för dagordning, protokoll och stadgar på nätet och med enkla och tydliga manualer. "Det gick knackigt ibland men de klarade det och hade till och med en budget till slut", konstaterar David som såg att kvaliteten höjdes vartefter deltagarna insåg möjligheterna. "I början var det darrigt, men de växte enormt. Det som gett mig mest var att se hur ungdomar växte när de fick påverka, bestämma och ha hand om ekonomi."

Jessica Axebring och Louise Forsberg är besökare på Hässlehus och startade föreningen Testa allt utan gränser, TAUG, som gick ut på att pröva aktiviteter de var nyfikna på: "Många tror att inget funkar, att det inte finns möjligheter. Det är faktiskt väldigt kul att hålla på med föreningar och projekt. Det är lätt att göra grejer, bara man vill och har en ledare som stöttar", säger Jessica. "Det har varit jättebra för mig, min självkänsla har blivit tusen gånger bättre, jag har verkligen fått intresse för föreningslivet och insett hur mycket man kan göra", säger Louise.

Ekonomiskt ansvar var en viktig del av lärandet. De flesta aktiviteter kräver pengar. Ungdomarna sökte startbidrag för sin förening från Fritidsforum. Därefter var steget inte långt att se sig om efter andra möjligheter för finansiering. I synnerhet under sista året pushades ungdomarna att tänka på att söka stöd från flera håll. Det var dock mer komplicerat. David tjatade: "Ta reda på mer. Ring och berätta vilka ni är och vad ni söker pengar för."

Några kommuner har "snabb slant" som unga kan söka för mindre projekt, även stiftelser kan ge bidrag, i något fall har företag gett stöd. Ungdomar i projektet har ibland kommit att hantera stora budgetar. Det är viktigt att det är på riktigt och inte fejk, betonar Anette: "En förening är praktiskt. Man kan ha bankkonto och skriva avtal och ansvaret blir tydligt på ett annat sätt än i en informell grupp. Det är inte särskilt svårt, bara man lärt sig."

Fritidsgårdarna som deltagit i projektet har förändrats. Det är uppenbart inte minst för ungdomarna. Neno Rictis på Hässlehus i Borås ser stora skillnader: "Ledarna ger tips och

Vi har börjat ta ansvar för saker, det gör att vi utvecklas som personer

råd, men är inte de som beslutar. Vi besökare har tagit över mer, det är positivt. Vi har börjat ta ansvar för saker, det gör att vi utvecklas som personer.”

Han är aktiv i dansföreningen Breaking Stars. Det fanns en grupp som höll på med breakdans men i och med projektet har den förvandlats till en riktig förening med allt fler medlemmar. Fritidsledarna berättade att man kan göra mycket roligt, resa till exempel. Genom att vi bildade föreningen kunde vi stötta vår dansgrupp, fixa dansmatta, renovera lokalen, ut och resa och sådant. Att fixa pappren gick blixtnabbt, och det var inte särskilt svårt med lite hjälp.” Karim Al-mastri är också besökare på Hässlehus. Han tycker det finns mer att göra på fritidsgården numera: ”Förutom dansgruppen har det bildats en tjejgrupp och en killgrupp som gör olika aktiviteter till exempel gymna. Jag har själv varit med i flera föreningar. Det är roligare på gården nu. Fritidsledarna är engagerade på ett annat sätt. De finns där och stöttar oss. Funkar det inte så hjälper de till, men det är bra om man får försöka själv, man blir stolt om man lyckas då.”

ev ett annat foto th

Neno och Karim berättar hur de använder metoderna de har lärt sig. De brainstormar och alla sätter pluppar på saker de tycker är extra viktiga. Mötena blir roligare och ännu mer spännande när alla kan vara med och bestämma, säger Karim: ”Vi kör alltid laget runt, alla säger sin mening, sedan röstar man. Alla får föra fram förslag, sedan går vi laget runt igen, det förslag som får flest röster vinner. Jag har lärt mig mycket om hur viktigt det är med sammanhållning i en grupp och att få andra engagerade.”

På Hässlehus startas andra föreningar också, en konstförening är på gång och ”pröva-på-föreningar” finns också. Det hör till att föreningar uppstår och läggs ner när de drivande slutar skolan, flyttar eller får fokus på andra saker än att gå på fritidsgården. Föreningen Breaking Stars är viktig för fritidsgården. Den ligger lite i framkanten och kan visa andra vad som är möjligt. Föreningen fortsätter att växa och har fått in yngre medlemmar.

I projektet har deltagarna delat med sig av sina egna erfarenheter. I början var alla lite trevande, men för varje gång har ungdomarna berättat och med allt större självförtroende. Det fanns, självklart, fritidsledare som tog över men i slutet av projektet var det de unga som själva berättade. Presentationerna har också förbättrats. Bildspel, Powerpoint, filmer, radioprogram och mycket annat användes för att visa vad som åstadkommit hemma på den egna fritidsgården

Att ha bra metoder för goda samtal och fungerande demokratarbete är avgörande, konstaterar Anna Fredriksson: ”Tidigare hade vi gårdsråd när vi ledare ville veta vad ungdomarna önskade. Vi samlade alla och de fick komma med förslag. Det var alltid vissa som pratade högst och alla röstade som den de tyckte var häftigast. Alla röstade likadant. Nu har vi istället cafédialog, och vi leder inte, ungdomarna gör det själva. Vi hjälper bara till med att plocka fram fikat...”

fritidsledarna berättar att deras arbete på många sätt underlättats genom deltagande i projektet. Arbetet har blivit roligare och stimulerande. Det finns mer positiv energi, de unga är benägna att följa regler som de varit med om att utforma och deltar med större glädje i aktiviteter som de själva bidragit till att skapa.

Anna Fredriksson är säker: ”Jag skulle aldrig igen vilja jobba på något annat sätt. Men det här arbetssättet växer ungdomarna enormt. Vi kanske inte

Sanna Warnberg, 14, Borlänge.

Gillar godis och lyssnar på all slags musik. Jag besökte gården redan på fritids i 4:an. Bäst med gården är att träffa folk och göra roliga saker. Sämst att det ibland är stökigt. Bästa metoden är ”Börja-Fortsätt-Sluta” och ”Ploppning”. ”Brainstorm” är tråkigast.

Tänker på: Ungdomsinflytande = Delaktighet för ungdomar. Demokrati = Alla får bestämma. Empowerment = Vet inte så mycket om det.

Ungdomar som förstår värdet av att organisera sig och bilda föreningar är morgondagens engagerade medborgare

trodde att de ville eller att de kunde men ungdomar vill och kan bara man har rätt metoder och rätt utbildning.”

Vi har aldrig tidigare haft ett projekt som förändrat vårt sätt att arbeta så genomgående som det här, fyller Dani på: ”Andra projekt vi genomfört känns, helt ärligt, lite meningslösa efter det här.”

En positiv effekt är den stora ökningen av antalet besökare på gårdarna som deltagit i projektet. I början var det osäkert om det bara var tillfälligheter. Eftersom alla deltagande fritidsgårdar har samma erfarenheter förefaller det troligt att det finns ett samband. När ungdomar blir delaktiga sprids en positiv energi som smittar av sig och allt fler vill vara med.

Både vuxna och unga växer genom att arbeta på det här sättet, tycker Anette Dalqvist:

”Det handlar om att börja säga ja, att vara öppen för vad som kommer.”

Fritidsledarna har berättat om hur stort det var när de plötsligt insåg hur mycket deras inställning kvävt ungas initiativ. Idag förstår de inte hur de kunde säga nej så ofta som de tidigare gjorde. Nettan har funderingar om projektet kanske väcker liv i en folkrorelsetradition: ”Ungdomar som lär sig förstå värdet av att organisera sig och bilda föreningar är morgondagens engagerade medborgare.”

Inga drömmar är omöjliga att förverkliga, om man vill och har kunskap. Det är det fantastiska, tycker Dani: ”Jag har aldrig varit så stolt fritidsledare som efter det här projektet. Om du vill förändra något måste du börja med dig själv. Jag har börjat se på min roll, vad jag ska göra, i stället för att se ungdomar som problemet. Det han-

dlar om att ge energi och hitta det som är positivt hos ungdomarna. Förväntanskraften är helt otrolig. Fritidsledaren kan ge feedback, att vara nyfiken och engagera sig i.

Anna förstår hur lite hon tidigare släppte fram ungdomarnas egen förmåga. Hon berättar om när de tidigare brukade ha femkamp, hur hon tyckte att unga *hjälp* till när hon sa åt dem att duka fram glas och skålar: ”Nu har vi haft en tjejkväll med femkamp, ungdomarna gjorde allt, sedan sa de till oss - kan inte ni hjälpa till och duka fram glas och skålar. Nu gör vi ingenting längre - nu ljuger jag... En gång varje år har vi nyårsgala, då gör vi allt. Idéer står ungdomarna för. De gör aktivitetsplaner, söker pengar och frågar oss om det behövs. Jag har ett meningsfullt jobb i ett mångkulturellt område. Och jag vill aldrig gå tillbaka till hur vi arbetade förut. Min yrkesroll, själva förutsättningarna för hur jag arbetar, har förändrats. De vill förstås slappa också, hänga, det är helt ok att komma till gården och se film, spela biljard. Men aktiviteter skapas av ungdomarna själva.”

Elisabeth ”Essa” Wallin, tidigare föreståndare för Lillåns fritidsgård i Örebro, beskriver projektets inledning som kaotisk: ”Det här har ändrat hela vårt arbetssätt totalt. Nu ägnar vi inte personalmöten åt att fråga oss - Vad ska vi göra på fredag? I stället frågar vi - Vilka ungdomar vill göra något på fredag? Det är besökarna som kläcker idéer, förbereder och fixar.”

I början hände väldigt lite på projektgårdarna. Inte en enda ansökan om pengar till miniprojekt lämnades in till Fritidsforum de första tre månaderna. David Nilsson berättar att han först då insåg att det saknades brist på kunskap hos fritidsledarna: ”Vi skapade enkla strukturer, mallar för att ansöka om projektbidrag och genomfördes samtidigt en utbildning.”

Ur något negativt föddes något gott. Strukturer och stöd blev lösningen, projektet kom äntligen igång. Allt har inte varit lika lyckat, det vore ju konstigt annars. Hanna Harlestam är besökare på Kulan och var med i Clicken, en förening som samlade in pengar för att resa utomlands och fotografera andra fritidsgårdar till en fotoutställning. Målet var högt ställt, de ville till New York. Det vore fel att säga att allt var totalt misslyckat. Föreningen genomförde en del aktiviteter, bland annat mellanstadiedisco, och lyckades få ihop lite pengar. Men det räckte knappast till biljetter över Atlanten. Hanna är kritisk till mycket: ”Våra möten var jätteseriösa, alla flamsade.

Erik Olsson, 16, Gävle

Äter helst pappas grillade kyckling med BBQ. Lyssnar på punk, screamo, rock. Började på gården för 5 år sedan. Det är kul där med många möjligheter att utvecklas och engageras. Sämst när replokalen är upptagen. Bästa metoden är att sträva efter ett lyckat mål. **Tänker på:** en bättre framtid, på ledarskap, hjälpsamhet och samarbete.

Ibland går det inte som man vill

Ina Pålsson, 16, Lidingö

Gillar sushi och all musik. Börja på gården i 4:an eftersom fritidsklubben finns där. Bäst på gården är att alla bryr sig. "Tvärtom" metoden är rolig. Vanlig röstning är tråkig, det blir fel när majoriteten vinner med bara en enda röst.

Tänker på: Ungdomsinflytande = Är positivt, gör att vi unga får vara med och bestämma och komma med förslag. Känner sig uppskattad för att äldre lyssnar på en. Demokrati

Tänker på röstning och majoritet men man får också göra sin röst hörd.

Avgörande framför allt är att veta hur kunskapen förs vidare

Vi kom aldrig fram till någonting och motivationen tappades. Till sist fattade vi - vi kommer inte iväg." Återstår nu att bestämma vad föreningen ska göra. De funderar på en kortare resa, kanske till Danmark eller Göteborg, beroende på vad pengarna räcker till. Vad hade behövts för att Clicken skulle lyckas? Hanna tror att det hade varit bra om alla gjort sina uppgifter, att felet låg i gruppen. Hon tycker att de fick bra stöd av fritidsledarna som bland annat hjälpte till när de skrev brev till USA. "Kanske borde någon insett på ett tidigare stadium att deras mål var orealistiskt och kanske föreslagit att de skulle sänka ambitionerna", funderar Anette. Å andra sidan kan man lära sig saker även av ett misslyckande.

En av svårigheterna när man arbetar i långa projekt med unga människor är att gruppen förändras snabbt. Ungdomar är aktiva på fritidsgården under kanske två år, sedan känner de sig för gamla. Även personal slutar, och om inte annat, kommer omorganiseringar som förlamar arbetet eller flyttar nyckelpersoner till nya positioner både inom ledningen och bland fritidsledarna. Örebro är inne i en process där det byts ut mycket personal. Elisabet Wallin: "Det är avgörande framför allt att föreståndarna är bärare av idéerna och för dessa vidare. Annars riskerar allt att rinna ut i sanden".

Det handlar om att skapa former för att överföra kunskap från ledare till ledare, ungdom till ungdom. En bild av hur man tänkt kring överföring av kunskaper och erfarenheter är "slussen": En båt åker in en sluss, portarna stängs, vatten fylls på tills nivån är samma som på den sida som båten ska vidare på.

Projektet har utvecklat metoder för hur kunskap överförs. En kallas "Fotstegsmetoden" där gamla och nya deltagare gemensamt går igenom en process från start fram till nuläget. En annan metod är en tidslinje för verksamheten på en fritidsgård eller i en förening som berättar om allt som hänt för att minnet ska leva och för att nya deltagare lättare kommer in i verksamheten.

Ungdomsföreningen på Tjängan i Borlänge, som bestämde över en del av gårdens budget, riskerade att rasa samman. Samtliga ungdomar i föreningens styrelse skulle sluta på gården samtidigt eftersom de var på väg att flytta, fått arbete eller tänkte fortsätta med studier på annat håll. Fritidsledarna sökte då pengar för ett miniprojekt i form av en kickoff. Den nya föreningsstyrelsen fick möjlighet att åka iväg en hel helg tillsammans med den gamla för att

Bildtext

Ett sätt att bevara kunskap är att så mycket som möjligt är tillgängligt i skriftlig form.

utbildas i föreningskunskap och demokratiska mötesmetoder.

På Lillån behövdes en nytändning. Det blev kampanjen "Allt är möjligt" som pågick under en vecka där budskapet förmedlades på allt från T-shirts till dekor på bakelser. Tanken är att kampanjen upprepas vid starten på läsåret för att visa nya besökare möjligheterna på fritidsgården. En "bankomat" sattes upp på väggen för att peppa alla att komma med förslag på projektidéer som de ville förverkliga. På formulär skriver de ner saker de vill göra och vad det kan tänkas kosta (metoden har använts på andra håll i landet och kallas i Västmanland för "Bosses bankomat", där visar "bankomaten" hur

mycket pengar som finns att söka).

Ett sätt att bevara kunskap är att så mycket som möjligt är tillgängligt i skriftlig form. Att ha mallar som är enkla och med ett lätt språk är viktigt. Tidslinjer, digitalt och på papper, som visar vad man gjort och när och vem som gjorde vad, kan vara ett överskådligt sätt.

Fritidsgården Tjängan har all information samlad i pärmar. Där finns information om hur man genomför bra möten, startar föreningar och annat bra att veta. En supportergrupp med både unga och vuxna träffades några gånger under projektet för att sammanställa en metodhandbok. Men gruppen har haft problem med kontinuiteten eftersom det dyker upp nya deltagare vid varje träff.

Hälften av gårdarna har tagit med sig samma ungdomar till varje projektträff med syftet att dessa ska vara drivkrafter och motorer för

utvecklingen, medan andra gårdar valt att skicka olika ungdomar med baktanken att fler som kan ger ökad spridning av värderingar, metoder och kunskaper. Det finns för och nackdelar med båda sätten.

Vi vill ju helst inte att någon tänker att det här är "mitt projekt", säger David: "Alla på gården ska arbeta med det. Man måste ha samma vision och samma förhållningssätt. Det funkar inte om fritidsledarna arbetar på olika sätt. Det gäller också att föra ut kunskap till alla som inte deltagit i projektet. Några fritidsgårdar har hållit kurser för gårdarna i kommunen.

Problemet är att en del fritidsledare har svårt att ta till sig de stora förändringar som projektgårdarna anammat, säger Nettan: "De vill helt enkelt inte riktigt tro på vad de hör. De säger - Ni måste ha något särskilt, det här går inte på våran gård. Samma osäkerhet kände fritidsledarna i projektet också i början. En viktig faktor är stöd uppifrån, säger Nettan. Det har funnits sådant stöd från flera av de deltagande kommunerna.

I Örebro finns ett övergripande utbildningspaket och inom ramen för detta odlas tankar som visserligen inte är direkt plockade ur projektet, men som går i samma riktning. Elisabet Wallin, numera ungdomskonsulent i Örebro kommun, nämner "Unga leder unga" – en ledarskapsutbildning för unga inom ramen för Fritidsforum, systemet med "ung peng" och liknande kommunala satsningar (med olika namn) med syftet att unga tar över verksamhet och budgetansvar: "I vår verksamhetsplan står det att vi ska bedriva delaktighetsarbete. Vi försöker sprida det vi lärt oss av Fritidsforums projekt till andra. Men vi letar formerna för det. Vi förbereder en workshop med två ungdomar från varje fritidsgård som tillsammans planerar gemensamma aktiviteter.

Personal på Tjängan i Borlänge arbetar aktivt för att sprida metoder till andra fritidsgårdar. De har fått förfrågningar om att utbilda både polis och socialtjänst i mötesprocesser.

Elisabet blickar framåt och tänker högt: Ett förändrat arbetssätt borde vara en del av fritidsledarutbildningen. Det är viktigt att delaktighet lärs ut från början och att skolorna förstår att det är fritidsledare som arbetar på det här sättet vi vill ha. Att de inte fastnar i att göra kanoter eller vad de nu själva är intresserade av när det är ungdomarnas önsknings som gäller. ●

Tobias Hansson, 15, Gävle

Bacon är min favoritmat och jag lyssnar på metal. Började på gården i 7:an för att mina kompisar gick där. Bäst är replokalen. "Pluppmetoden" är bra för att det låter roligt...

Tänker på: fritidsgården.

Ett förändrat arbetssätt borde vara en del av fritidsledarutbildningen.

Det är viktigt att delaktighet lärs ut från början

Metoder

En bukett med tips, råd och övningar i demokratiska möten som prövats av deltagarna i "Ungdomsinflytande, demokrati och empowerment".

Dialogcafé/ Cafédialog

En metod för att organisera stora möten eller konferenser från femton upp till hundratals personer. Ger möjlighet att kring ett givet tema utforska gemensamma intressen, enas om tolkningar och definitioner samt diskutera förslag man finner intressanta och fruktbara att gå vidare med.

Regler att enas om vid start:

- Alla får komma med synpunkter och idéer som skrivs ner.
- Är deltagarna oense skrivs båda synpunkterna ner.
- Alla kommer till tals, alla respekterar varandras åsikter.

Kräver en stor lokal och utrymme för flera bord med 6-8 deltagare vid varje. Caféet bör ha ett övergripande tema. Sedan kan man bestämma underteman så många som det finns bord för. Stora papper, tuschpenor och tejp är bra att ha. Tips! En vit pappersduk på borden ger möjlighet att anteckna direkt.

Borden grupperas som cafébord. Varje bord har hand om ett undertema. Innan man börjar väljs en cafévärd i varje grupp. Man kan också låta deltagarna komma med förslag på teman eller ha färdiga frågor. Alla tema är nedskrivna och utlagda på borden.

Varje bord har en cafévärd som sitter kvar vid samma bord som uppmuntrar deltagarna och ser till att alla får komma till tals med sina tankar, förslag och idéer. Cafévärderna är också uppmärksamma på att alla idéer skrivs ner och sammanfattas på slutet. 12 minuter är lagom för en runda, med tid för att flytta runt cirka 15 minuter totalt. När en runda är slut flyttar deltagarna till ett nytt bord och ett nytt undertema. Borden byts inte gruppvis. Låt alla avverka samtliga teman eller bara de teman de är mest intresserade av beroende på hur mycket tid som finns. Det är viktigt att diskussionerna inte fastnar i för eller emot utan att det blir en riktig dialog. Cafédialogen sammanfattas av cafévärdarna (Källa www.idebanken.com).

Möten

Grupparbete

Cafédialogen kan avslutas med ett grupparbete som belyser alla idéer som framkommit.

Prioritera: Grupperna går igenom idéerna från cafédialogen och diskuterar vad de tycker är särskilt viktigt att komma igång med. Se även pluppmetoden för att göra prioriteringar.

Identifiera vem: Identifiera den aktör (institution, myndighet, organisation eller grupp av människor) som är den naturliga "startmotorn" för uppgiften/ätgärden.

Hur: Att välja metod för att gå vidare. Hur ska informationen spridas?

Brev, ringa, ta personlig kontakt, sociala medier?

Ungdomsinflytande
demokrati & empowerment

Minidialogcafé

Möten

En bantad cafédialog för mindre grupper när man vill få igång utveckling, fånga upp vad deltagarna brinner för eller att utarbeta förslag. En person håller i mötet och delar upp deltagarna i mindre grupper som placerar sig kring borden.

Utse en bordsvärd, en sekreterare och en tidshållare per grupp (3 minuter).

Det här får mig engagerad och att vilja satsa. Syfte: Fånga upp idéer. Tänk själv (2 minuter)

Brainstorma genom att skriva förslag på post-it-lappar (5 minuter)

Sortera lapparna och dela in dessa efter olika rubriker (5 minuter)

Var och en sätter tre stycken pluppar vardera (se "pluppning") på de förslag som man tycker är viktigast. Resonera kring varför ni pluppat som ni gjort (5 minuter)

Alla byter bord utom bordsvärderna. Skapa tvärgrupper, håll inte ihop grupperna

Berätta för de andra vid bordet vad ni sagt i det tidigare samtalet (10 minuter)

Gå tillbaka till första bordet, samma personer som tidigare, och reflektera kring reaktioner ni fått och om något nytt kommit fram. Anteckna (5 minuter)

Grupprevisning. Varje grupp presenterar sitt resultat. Mötes hållaren bestämmer hur länge denna punkt pågår.

Brainstorming

Deltagarna associerar fritt kring en fråga, påstående eller ord utan att värdera varandras svar. Inga idéer är fel! Börja med att den som leder stormningen säger något, ställer en fråga t ex, som sedan de andra får associera fritt kring. Om gruppen är stor kan deltagarna dela upp sig i mindre grupper. Idéerna skrivs på post-it-lappar, en idé per lapp. Om gruppen inte är allt för stor kan redovisningen ske genom att alla idéer skrivs på blädderblock. Det är viktigt att alla förslag accepteras, att ingenting är dumt eller fel. Håll högt och lekfullt tempo. Ingen kommenterar förslagen när de skrivs ner. Därefter kan alla titta på förslagen och se om det är något grupperna vill utveckla vidare. Rangordning kan ske med hjälp av "pluppning".

Bikupor

Deltagarna, två och två eller tre och tre, diskuterar snabbt i några minuter för att återkomma till den stora gruppen med sina tankar. Ett bra sätt att få alla delaktiga i samtalet. Det som redan sagts i en mindre grupp kan sedan vara lättare att säga i en stor grupp. Bikupor är också bra när samtalen stannar av för att gruppen är stor och alla inte känner varandra.

Match

ett sätt att skapa fastare former för samtalen är att använda sig av "gå matcher". Det handlar om att få fram vad som är viktigt, gemensamt och enskilt i gruppen, vilket är bra att veta i det fortsatta samarbetet. Metoden lämpar sig för grupper som ska samarbeta kring att utveckla sig. Frågeställningarna ska synliggöra varje deltagares tankar och åsikter. Matcherna består av tre moment.

Innan utser varje grupp; • Bordsvärd • Sekreterare • Tidshållare

Match 1: Tvärtom-övning (12 minuter)

Brainstorma - hur gör vi för att arbetet (vår förening, fritidsgård etc.) ska fungera så dåligt som möjligt? Skriv förslagen på ett stort papper (5 minuter)

Vänd påståendena till något positivt. Vad gör vi för att det ska fungera så bra som möjligt? (4 minuter)

"Pluppa" (3-6 pluppar vardera, exempelvis självhäftande pluppar eller tryck med tuschpenna 3-6 gånger) påståenden som är viktigast för var och en!

Skriv ned ledorden på ett stort papper (3 minuter)

Match 2: Ansvar (10 minuter)

A. Att ta ansvar - vad betyder det? Diskutera två och två (3 minuter)

B. Gör en runda och skriv ned tankarna på A3 papper (7 minuter)

Match 3: Redovisningsrunda

Resultatet från match 2 redovisas muntligt för alla i form av ledord.

Pluppa

Att demokratiskt rangordna, värdera och prioritera viktiga frågeställningar. Alla får en tuschpenna, eller klisterpennor, att pluppa med på ett stort papper där olika förslag finns. Kan vara en naturlig fortsättning på brainstorming.

Börja - Fortsätta - Sluta

Vad ska vi börja med? Vad ska vi fortsätta med? Vad ska vi sluta med? Tydliga regler och struktur skapar förutsättningar för bättre resultat. Metoden är användbar i alla former av utvärderingsarbete. Anteckna verksamhet som redan finns och fundera på om den ska upphöra eller fortsätta. Brainstorming kring nya verksamheter. Varje gång upprättas protokoll som sparas till nästa tillfälle och gärna på stora papper. En bra metod är att alla "pluppar" (se tidigare) verksamheter som de tycker är viktigast. Det ger en uppfattning om vad flest anser ska prioriteras. Sluta: Alla går igenom vad de skrev att de arbetade med sist och funderar över om något är avslutat och kan strykas. Fortsätta: Därefter identifieras vad de ska fortsätta med och fundera över hur detta ska gå till.

Börja: Avslutningsvis tänka på om det finns något nytt att börja arbeta med. Med metoden blir det enklare att se vad arbetet syftar till och följa upp hur det utvecklas. Det är viktigt att skriva ner och spara resultatet till nästa träff för att kunna följa upp.

idéskapande

prioritering

Ett bra möte

Var förberedd! Tänk igenom vilka som kommer, hur många, om vi ska ha fika och vem som ordnar det. Men allra viktigast: vad ska mötet handla om?

- Lokalen är viktig, att den är lagom stor, att alla får plats men ändå inte känns ödsligt. Möblera gärna om, stolar i en cirkel är bra om man inte är för många. Det är lättare att diskutera om man ser varandra i ögonen.
- Utse mötesledare, gärna den som vet mest om frågorna.
- Gör dagordning, skriv upp på tavla eller på papper vad ni ska prata om, det räcker med några punkter och försökt beräkna hur mycket tid varje punkt får ta.
- Utse tidshållare som säger till när en punkt drar över tiden.
- Utse sekreterare som för anteckningar om vad ni kommer överens om och vad ni ska göra, behöver inte vara långt eller komplicerat.
- Mötet börjar: Alla presentera sig, inled med en runda. Är ni fler än 20 kan det räcka med att de som sitter närmast varandra presenterar sig för varandra. Kör ni fast är bikupor bra för att få igång alla.
- Ha kul, det ska vara roligt att ha möten. Då presterar alla bättre.
- Sluta mötet på utsatt tid, dra inte över tiden!

Roterande mötesfunktion

Att sprida funktionerna i en grupp. Någon är tidshållare, någon mötesordförande och en tredje sekreterare. Låt uppgifterna rotera i gruppen efter varje fråga.

Talrundor

Talrundor är ett sätt att fördela ordet så att alla får möjlighet att säga något och inte bara ett fåtal som tar hela utrymmet. Låt ordet gå runt i en runda där ingen får säga något förutom den som har ordet. Talaren avslutar med att säga "tack" som tecken på att han eller hon är färdig.

Talboll

Tydliggör vem som har ordet. Använd t.ex. en boll, endast den som har bollen får prata. Det gör det lättare att prata utan att någon avbryter och lättare för andra att lyssna. Metoden minskar risken för att de med högre status och/eller är mer talföra tar över mötet. Bollen kan placeras i mitten av bordet och varje gång någon önskar prata måste han eller hon ta upp den. Bollen kan också användas i talrundorna, då lämnar talaren bollen vidare till nästa när inlägget är avslutat.

Startverkstad

Sätt att starta en aktivitet, en styrelse eller förening med en demokratisk metod. Mötet utgår från ett antal frågor t.ex.

- Varför?
- Vad skall göras?
- Hur organiserar vi arbetet på bästa sätt?
- Vem skall göra jobbet?

SWOT

SWOT-metoden (Strength, Weakness, Opportunities and Threat) är ett sätt att gemensamt hitta strategier i en grupp inför ett samarbete, projekt, arrangemang etc.

Diskutera

Styrkor: Vad finns det för styrkor i vår grupp?

Svagheter: Vad finns det för svagheter i gruppen som hindrar oss att lyckas?

Möjligheter: Vilka möjligheter finns för att samarbeta med andra?

Hinder: Till sist, fundera över hinder.

Redovisa gruppvis.

Välj tre styrkor som kan förbättras.

Välj tre svagheter som kan förbättras.

Välj tre möjligheter som går att utveckla.

Välj hinder och gör en plan för hur undvika dessa.

Detta är jag expert på

Deltagarna funderar enskilt och berättar sedan för varandra vad de är experter på. Gruppen diskuterar därefter hur de kan utbyta erfarenheter och vilka expertkunskaper de kan använda hos varandra.

Våra/mina framsteg

Deltagarna berättar om vilka framsteg de vill se till nästa möte. Ett alternativ är att berätta om framsteg som gjorts tidigare. Värdet i metoden är att lyfta fram ett positivt tänkesätt. Fungerar både i grupp och individuellt.

Erfarenhetslinje

Deltagarna ställer sig på en linje. Längst fram ställer sig de som tycker att de kan det som samtalet handlar om t.ex. att starta en förening. Sist ställer sig de som tycker att de vet lite eller ingenting i frågan. Därefter tar den som leder övningen en av personerna som ställt sig långt fram och placerar ihop med någon som ställt sig långt bak. De bildar en grupp och samtalar med varandra.

Fyra hörn

Deltagarna får fyra alternativ, som representeras av ett hörn i rummet, och ställer sig i hörnet som stämmer bäst överens med den egna uppfattningen. Sedan berättar de hur de tänkt och varför de valt just det hörnet. Övningen avslutas med att deltagarna får möjlighet att byta hörn om de ändrat uppfattning efter att ha hört andras motiveringar.

En spelledare behövs. Sätt i förväg ihop frågor, formuleras som påståenden, som berör och som är viktiga för gruppen att prata om. Det är en värderingsövning där deltagaren övar på att ta ställning i en komplex fråga. Deltagarna ska välja det svarsalternativ, det vill säga hörn, som stämmer bäst överens med den egna åsikten. Ingenting är rätt eller fel.

Deltagare som är osäker ställer sig i det hörn som närmast stämmer överens med hans/hennes åsikt. Det går inte att stå mittemellan två hörn eller i mitten av rummet. Ofta anser deltagarna att alla svarsalternativ är viktiga och vill ställa sig i mitten av rummet, då tränar sig inte personen i att ta ställning som övningen går ut på. Om någon av deltagarna absolut inte vill respekteras det.

Tips till spelledaren. Det är viktigt att den som leder övningen inte själv tar ställning och visar att man tycker något av alternativen är bättre än något annat. Tänk på att kroppsspråk och röständring kan visa vad man tycker. Var noga med att du som spelledare inte fyller i eller lägger till saker när deltagarna berättar. Led, men delta inte.

Förslag påstående

Varför ska unga ha inflytande?
Det är en rättighet
Unga behövs och är en resurs
Får lära sig om demokrati
Öppet – egna förslag

En variant på fyra hörn är linjen. En tänkt linje tvärs genom rummet. Ställ påståenden, de som samtycker hamnar i ena änden av linjen, de som misstycer i den andra. Sedan kan man gradera i vilken grad man håller med genom att ställa sig vid olika punkter på linjen, tycker man att inget förslag är bra ställer man sig mitt på.

Förslag på påståenden att diskutera.

- Alla får vara med i vilken förening de vill, man ska inte kunna bli nekad.
- Det är viktigt att alla hjälper till, den som inte hjälper till får inte vara med.
- Alla beslut i föreningen skall fattas demokratiskt.

Samtala om värderingar

Linjen

Forumspelet

Går ut på att deltagarna arbetar med olika situationer och spelar upp dessa. Det kan t.ex. handla om att berätta om en situation då någon blivit kränkt. Gruppen regisserar situationerna tillsammans. Sedan spelas scenerna upp och alla får diskutera och reagera. Det finns professionella skådespelare som spelar scener där publiken blir medagerande. Det kan gå till på olika sätt. Kan även göras utan proffs.

Speeddate

Deltagarna står i en yttre och en inre ring mot varandra. De som står i yttre ringen går mot mitten och hälsar och berättar om sig själv för den som hamnat mitt emot. 30 sekunder per person. Tidshållaren markerar när 30 sekunder har gått. Därefter flyttar sig yttre ringen några steg och deltagarna hälsar och presenterar sig igen tills alla har träffat varandra.

Lära känna

Delat upp

Deltagarna grupperar sig efter olika principer i rummet. Här några förslag, välj det som passar bäst:

På led

- från mörkast till ljusast ögon
- från minst till störst fötter
- från kortast till längst
- från äldst till yngst

I grupper

Delat in i grupper efter hur många syskon deltagarna har. Ensam barn hamnar i en grupp och följs av gruppen om en, två, tre eller fler syskon. Efteråt, om det passar, samlas alla och samtalar om hur det är att vara ensamt barn, att vara lång eller kort.

Love-bombing

slå på
sammansättning

Ett sätt att träna sig i att se positiva sidor av andra människor och berätta vad man ser. Klistra självhäftande postit eller tejpa papper på ryggen på var och en. Därefter cirkulerar alla i rummet och skriver något som de gillar hos personen på papperet. Alla skriver något om alla, så att det inte blir många omdömen om vissa och få om andra. Om man inte känner alla går det bra att skriva första intrycket. Viktigt att allt hålls i en positiv ton. Var och en läser sin egen lapp och tar åt sig. Innehållet upplevs ofta starkt positivt och bidrar till att stärka självkänslan.

Mitt namn

Alla skriver sitt namn. För varje bokstav i namnet ska deltagarna hitta ord som beskriver hur personen är, t.ex. IDA är Initiativrik, Driven och Aktiv. Det är viktigt att beskrivningarna är positiva.

Fotsteg

För över kunskap

För att få med nya deltagare i en grupp under en pågående process. Arbeta i grupper och gör konkreta förflyttningar i rummet som beskriver gruppens process hittills. Varje avgörande punkt i processen identifieras och skrivs ner på papper (blädderblock) och placeras ut i rummet.

Deltagarna placera sig vid olika punkter och berättar vad som hänt. De kan berätta hur och var de befann sig då något hände eller hur de involverades i situationen som beskrivs.

Därefter läggs symboliska fotsteg ut i rummet mellan punkterna som placerats i tidsordning. Deltagarna förflyttar sig från punkt till punkt, de som inte varit delaktiga i situationer som beskrivits ansluter sig till processen.

Samtalen vid varje punkt handlar om det som hänt och alla försöker känna in situationen. Till sist har gruppen ett gemensamt nuläge.

Ledare tycker

Sofia Holmberg, Tjängan

Sofia, 40 år, är föreståndare för Tjängans fritidsgård i Borlänge. I grunden är hon fritidspedagog. Har gått försvarets UGL- kurs, Utbildning, Grupp, Ledarskap.

Jag tyckte att ungdomarna hade behov av kunskap utifrån sin egen nivå. De behövde verktyg för att förstå att inflytande och empowerment handlar om att de själva kan påverka sin egen situation. Utifrån denna diskussion ville hela personalstyrkan på Tjängan delta i projektet som blev bättre än vi förväntat. Vi har fått metoder för att stärka ungdomarna i inflytande, demokrati och empowerment. Ledarna har fått en annan syn och förhållningssätt till verksamheten. På gården har vi kommit fram till en egen verksamhetsidé som är konkret och ger struktur.

Det har varit svårare att implementera idén bland ungdomarna och vi har fått insikt i att processer tar tid. Det känns tryggt att fortsätta på egen hand med det bollplank vi har tillsammans med de andra gårdarna som deltagit. På gården har olika föreningar startats som café-grupp och filmklubb. Ungdomarna är med på ett annat sätt än tidigare och planerar och genomför verksamheten. Vi har lärt oss att det inte behöver vara så komplicerat med ungdomsinflytande. Förut startade vuxna ungdomsråd, elevråd, miljöting... för att ungdomarna skulle få och känna demokratiskt inflytande. Vi tillämpar det i den vanliga, dagliga verksamheten på fritidsgården och jobbar mer medvetet och på ett annat sätt än tidigare. Ungdomarna förstår att de kan komma med egna initiativ och idéer som de också kan förverkliga på riktigt. Tjängan har ett mångkulturellt upptagningsområde och i relation till det har "Pluppmetoden" varit enkel, kul och lätt för alla att begripa. Det har blivit lättare att fatta beslut med hjälp av pluppande...

Mitt råd till andra är att personalgruppen är enad innan man börjar jobba praktiskt med inflytande, demokrati och empowerment så att det kan genomsyra hela verksamheten. Våga misslyckas och ha tålamod med att processen tar tid. Vi delar med oss av våra kunskaper till andra fritidsgårdar i Dalarna genom "Verka i samverkan" som är en samverkansform för fritidsledarna.

Jesse Brodin, Treffan

Jesse, 33 år, är föreståndare för fritidsgården Treffan i Gävle. Fritidsledare i nio år på Treffan innan han blev föreståndare vilket han varit i fem år. Har gått Fritidsforums fritids-ledarutbildning (steg 1-4) samt kurser i ledarskap och pedagogik.

Vi läste om projektet på Fritidsforums hemsida, en annan fritidsgård här i Gävle, Legenden, var redan med och tyckte att inriktningen stämde med Treffans arbetssätt och frågade om vi var intresserade att vara med. I gårdens verksamhetsplan står att verksamheten ska genomsyras av ungdomarnas egna intressen. Vi har fått större kunskap och verktyg om alla möjligheter som finns med ungdomsinflytande. Jag har fått insikt i metoder om hur ungdomar själva kan starta och genomföra aktiviteter. Ett exempel är ”miniprojekt” där ungdomarna kan söka pengar för att förverkliga sin idé. En av våra besökare drömde om att starta ett gym och började med att ansöka om miniprojekt – det blev så småningom ett gym på gården för två miljoner kronor, en extra heltidstjänst och en blomstrande verksamhet. Tack vare gymmet så genomsyras numera gården av ett friskvårdstänk.

Det har varit svårt för Treffan, som drivs av en förening och inte är en kommunal verksamhet, att ha personal till projektets helträffar. Eftersom den dagliga verksamheten inte får påverkas är det tufft att räcka till under helgerna då det är mest verksamhet på gården.

Fler har fått insyn i vad ungdomsinflytande egentligen innebär. Det har också möjliggjort för ungdomar att skriva egna ansökningar för sina idéer och inte behöva firmatecknare eller fritidsledares underskrift. Mitt bästa tips är att våga släppa kontrollen och ge ungdomarna möjlighet att ta eget ansvar. Metoden jag kan rekommendera är ”Tvärtom” som fungerar för alla mellan 3-99 år! Det går ut på att först ställa hypotesen: hur dåligt kan det bli? sen vänder du på hypotesen: hur bra kan det bli? Ett annat råd är att gå från ord till handling när det gäller ungdomarnas initiativ och att följa upp från början till slut. Vi har gjort en egen metodpärm och också fått ett kontaktnät med de andra projektgårdarna. Det finns det alltid någon att fråga om vi kör fast. Begreppen ungdomsinflytande, demokrati och empowerment kan bäst sammanfattas i ett enda ord – delaktighet!

Jenny Låth, Kulan

Jenny, 30 år, jobbar på fritidsgården Kulan på Lidingö sedan tre år och är utbildad socialpedagog. Har tidigare jobbat på behandlingshem och har också gått ungdomsledarkurser i att handleda tjejgrupper.

Vi fick kännedom om projektet genom Fritidsforums hemsida. Det var ett gemensamt beslut av fritidsledarna att Kulan skulle delta. Jag hade en positiv inställning men inga konkreta tankar om hur det hela skulle gå till. I början kändes projektet lite flummigt, men jag var trygg ändå eftersom kollegerna förklarade att projekt kan vara luddiga i början. De sa att det brukar vara i slutet av ett projekt som man förstår och kan urskilja den konkreta formen och vad syftet egentligen är. Projektet har blivit över förväntan och har betytt mycket. Ungdomarna har fått lära sig att ta initiativ och ansvar och känna att de lyckas med det de vill göra. Det har fått dem att växa i både ansvar och självförtroende.

Ungdomarna har tagit egna initiativ och startat föreningar. De har upptäckt att det inte är så svårt som det kan verka utan enklare och mer hanterbart än vad de trodde från början. De har lärt sig att hitta samarbetspartners och hämta inspiration från andra gårdar. Inte bara lokalt och regionalt utan även internationellt! Vi har dokumenterat alla träffar och samlat allt material i en pärm. Pärmen tas fram när det kommer nya besökare till gården som vill starta förening eller miniprojekt.

Jag har fler verktyg nu för olika övningar och processer på gården. ”Pluppmetoden” är väldigt effektiv och populär hos våra ungdomar. Metoden används när det ska fattas beslut i en fråga. Förslagen skrivs på blädderblock och alla får klisterpluppar i olika färger som de sätter på det förslag som de röstar på. Innan röstningen bestäms gemensamt hur många pluppar var och en ska ha. Mitt bästa tips till andra är att kontakta Fritidsforum. De har jättebra nätverk, kontakter och tips om hur du kan jobba med ungdomsinflytande på fritidsgården.

Raed Afram, Lillåns fritidsgård

Raed, 37 år, är fritidsledare på Lillåns fritidsgård i Örebro. Han har gått fritidsledarutbildningen på Örebro folkhögskola och kurser i äventyrspedagogik.

Föreståndaren berättade att Lillån skulle delta i ett projekt under tre år. Det blev över förväntan! Allt kändes väldigt nytt i början. När tankarna väl började utvecklas så förändrades förhållningssättet hos oss fritidsledare som vågade ge ungdomarna ansvar. Istället för att fixa aktiviteter är vi ledare/coacher. Det fungerade bra redan från början. Så fort vi gav dem frihet och eget ansvar organiserade ungdomarna egna aktiviteter. De är mycket mer delaktiga nu än tidigare. Till exempel planerar de i stort sett alla fredagskvällarna och bestämmer tema. Det kan bli allt från kuddkrig, sumobrottning, tävling i tårtbakning till fem-kamp. De har en budget att hålla sig till och sköter inköp, affischering, flyers och genomförande. Inköp får de förstås redovisa och behöver de hjälp med transport ställer vi upp och kör gårdens minibuss. Det är stärkande att kunna ge ungdomar ansvar och se att de klarar det.

Antalet ungdomar på gården har ökat 20-30 procent sedan projektet med ungdomsinflytande startade. Lillån har fått utbyte och kunskaper från gårdarna som deltagit. Andra gårdar i Örebro är positivt påverkade av att jobba med ungdomsinflytande vilket har gjort att samarbetet mellan oss har stärkts. Projektet har betytt jättemycket för ungdomarna. Särskilt två tjejer har varit enormt drivna och gjort flera miniprojekt bland annat "myshörnan" och "Lillån-festivalen". Det har stärkt deras självförtroende och självkänsla, som smittar av sig på andra ungdomar. Attityd och inställning sprider sig som ringar på vattnet. Mitt råd till andra fritidsledare är att våga släppa kontrollen och ge ungdomarna frihet och ansvar. Gör utvärdering efter olika aktiviteter. Vad funkade? Vad funkade inte? Våga också misslyckas ibland. Vi har fått kunskap och erfarenheter som gör att vi själva nu kan gå vidare. Jag är stolt över att ha deltagit.

Daniel Kilpeläinen, Hässlehus fritidsgård.

Daniel, 33 år, är fritidsledare på Hässlehus fritidsgård i Borås sedan sex år. Fritidsledarutbildning på Viskadalens folkhögskola och Fritidsforums kurs i äventyrspedagogik.

Gården var redan igång i projektet när jag kom in efter drygt ett år. Sättet att jobba med inflytande kändes helt rätt. Att ställa öppna frågor till ungdomar så att de får tänka själva: Vad har du för drömmar? Hur vill du nå dit?

Jag hade stora förväntningar. Men, det gick trögt, kändes hopplöst och var svårt att implementera idén på gården i början. Ledarna var inte överens. Anette, en av Fritidsforums projektledare, kom till oss och berättade om olika metoder. Då väcktes intresset på allvar. Jag ändra på mitt arbetssätt och jobbade med att coacha ungdomarna istället för att peka ut vägen och servera aktiviteter. Boken "Inordnande eller utvidgande" inspirerande också. Några ungdomar startade en fiskeklubb "Två-lax-elva". Klubben fick 13 000 kronor i bidrag till en fiskeresor vilket de blev väldigt överraskade över. Ungdomarna förstod då att det faktiskt fungerade med miniprojekt. På Hässlehus startades en framtidsverkstad där ungdomarna planerade verksamheten. Men vi var inte riktigt redo ännu för processen, både de och personalen behövde mer tid.

Fritidsledarnas tilltro till ungdomarna, deras möjlighet att ta initiativ att själva göra saker och lyckas med det, har blivit starkare. Ungdomarna tror på sig själva och förstår att det inte bara handlar om en cool attityd utan faktiskt om att göra något också. De fick konkretisera sina ideer genom att börja tänka i konsekvenser. De utvecklas men behöver balanseras med utmaningar och motkrav. Andra fritidsgårdar i Borås hör av sig till oss och frågar hur de kan jobba med ungdomsinflytande. Det är bekräftande.

Mitt tips till andra är att det är viktigt att bejaka idéer och ställa öppna frågor, bolla gärna tillbaka frågan till ungdomarna. Våga släppa kontrollen och ge ansvar. Fokusera på det friska och sunda, inte det negativa. Se dem brinna för något, se deras inre förmågor och drivkraft. Ungdomar som deltagit i projektet håller idag kurser för andra ungdomar om empowerment, inflytande och demokrati. Det ger dem ett slags kompetensbevis tillbaka.

”Ungdomsinflytande, demokrati och empowerment” genomfördes under tre år av Fritidsforum med stöd av Arvsfonden. Sex fritidsgårdar deltog, några föreningsdrivna andra kommunala och utspridda över landet.

Bakgrund

Idén med projektet, som startade 2009, var att förverkliga ungdomars inflytande och empowerment på fritidsgårdar. Sex gårdar deltog i projektet. Treffnen i Gävle, Hässlehus i Borås, Tjängan i Borlänge, Lillån i Örebro, Kulan på Lidingö och Legendan i Gävle. Gårdarna i Gävle är föreningsdrivna övriga kommunala. Projektledare Anette Dahlqvist, DemokratiAkademin och David Nilsson, Fritidsforum.

Forskning visar att ungdomar som ofta deltar i fritidsgårdarnas verksamhet inte deltar i föreningslivet i lika hög grad som andra ungdomar (Elofsson). Besökare på fritidsgårdar har färre möjligheter att erövra demokratiska processer som föreningslivet i bästa fall erbjuder. Fritidsgårdar kan bli en alternativ arena, visar detta projekt, där ungdomarna praktiserar demokrati på olika sätt. Forskning visar att när barn och ungdomar får bestämma mer påverkas hälsan positivt (Wennerholm/Bremberg).

Fritidsgårdar och liknande mötesplatser har förutsättningar att vara den arena där unga blir delaktiga, kan praktiserar demokrati på riktigt och skaffar verktyg för att erövra makten över sina egna liv. En av utmaningarna i vår tid är att unga blir delaktiga i samhället och i frågor som rör dem. Det är inte en självklarhet idag att alla barn och ungdomar växer upp med förutsättningar som gör att de känner sig delaktiga i samhället. Tvärtom är det alltför unga som upplever utanförskap. Många deltar inte på arenor där möjligheten att öva demokrati finns, de skaffar sig inte positiva erfarenheter av att vara behövda, sedda och kapabla att påverka sitt eget liv. Uttrycken för maktlöshet kan ses i form av våld, psykisk ohälsa och destruktiva livsval.

Under 80-talet pågick många demokratiprojekt på fritidsgårdarna. Det prövades besöksstyrda gårdar och andra former av gårdsdemokrati (Prawitz). En välfungerande gårdsdemokrati kan ge ungdomarna chans att utveckla sina talanger och intressen, det stärker självförtroendet, gemenskapen och förmågan att forma sin egen fritid (Pettersson). En del av försöken var lyckade men ganska litet lever kvar i idag. Mycket har också hänt vad det gäller inflytande- och ungdomsfrågor och ungdomar. Idag har till exempel begreppet ”empowerment” visat sig vara framgångsrikt i arbetet med unga och möjlighet till inflytande (Chowdhury – Wahl). Kommunikation via sociala medier sätter också prägel på nya former av möten och inflytande.

Ungdomsinflytande demokrati & empowerment

Mål

Att ungdomar på projektgårdarna får mer inflytande på fritidsgården och i närsamhället och upplever mer av empowerment i sitt liv. Att ungdomarna och fritidsledare får utbildning i empowerment och demokratiska metoder. En handbok i empowerment och demokrati.

- Vi skall stärka ung och vuxna i
- Inflytande
- Demokrati
- Empowerment

Genom att

- Göra utbildningar som ökar unga och vuxnas kompetens
- Skapa hjälpsamma stödstrukturer
- Ha förhållningssätt som inte gör och fixar åt unga utan som tror på och supportar unga att själva erövrar handlingskompetens. Drivkraften är ungas idéer och att de upptäcker att de kan.

Ungdomar som deltagit i projektet medverkar som ledare vid kurser om bland annat föreningsbildande på fritidsgården. Mycket från projektet lever i allra högsta grad vidare. Antalet föreningar på landets fritidsgårdar ökar. ”Ung och vill starta förening” är numera en viktig del av Fritidsforums permanenta kursverksamhet.

